

ભાગસાહિત્યગુરુદય

સંપાદકો
ગિજુભાઈ
તારાભઈજ

સુટરપુટર વાતો

શ્રી દક્ષિણામૂર્તિ બાળસાહિત્ય
સંપાદકો : શ્રી ગિજુભાઈ અને તારાબહેન

બાળસાહિત્ય ગુરુઘ

સટરપટર વાતો

: લેખક :
ગિજુભાઈ

પ્રૌઢશિક્ષણ નિયામકશ્રીના પત્ર નં. પઠશ/ટલ-ગ-૧/૧૦૪૫-૧૧૫૦
તા. ૨૪-૪-૧૯૮૯ના પત્રથી જનશિક્ષણ કેન્દ્રો તથા અવૈધિક શિક્ષણ
માટે ખરીદવા સલામણ થયેલ છે.

આર. આર. શેઠની કંપની
પુસ્તક પ્રકાશક અને વિકેતા

પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ, મુંબઈ ૪૦૦ ૦૦૨ * ગાંધી રોડ, અમદાવાદ ૩૮૦ ૦૦૧

પ્રકાશક
ભગતભાઈ ભુરાલાલ શેઠ
આર. આર. શેઠની કંપની
મુંબઈ ૪૦૦ ૦૦૨ • અમદાવાદ ૩૮૦ ૦૦૧

©
પ્રકાશકનાં

પુનઃસંપાદિત : પુનર્મુદ્રણ
નવેમ્બર ૧૯૮૯ : પ્રત ૨૧૦૦

રૂ. ૩-૦૦

મુદ્રક
ભગતભાઈ .બી. શેઠ, શ્રી પ્રવીણ પ્રિન્ટરી
ભગતવાડી સ્ટેશન રોડ, સોનગઢ ૩૬૪૨૫૦

પણ ઘંટ કેણુ બાંધશે ?

ધરમાં ભીંતો હતી ને ભીંતોમાં કાણુ હતાં. એમાં જાતજાતના ઉંદરો રહે. નાના યે રહે ને મોટા યે રહે; ઘોળા યે રહે ને કાળા યે રહે; ભૂરા યે રહે ને ભૂખરા યે રહે; સાથે ઉંદરડીઓ યે રહે ને બચ્ચાં યે રહે.

રાતના ઉંદર રાત્ર. અંધારું થયું કે આ દડબડ દડબડ મોટી કોજ નીકળી પડે.

બધા ય ઉંદર નીકળે. લૂલા યે નીકળે; ને લંગડા યે નીકળે; બાડા યે નીકળે ને બાબડા યે નીકળે : જાડિયા યે નીકળે ને મડિયા યે નીકળે.

ઘડીકમાં તો ઘખમખ કરી મૂકે. કાં તો લૂગડાં ફાડે; કાં તો લાકડાં કરડે, કાં તો શીકે ચડે, કાં તો દૂધ ઢોળે, કાં તો હાંડલાં ફોડે, જે આવ્યું તે કાં તો ઊંધુ ને કાં તો ચતુ કર્યા જ કરે.

એવી રંજડ કરે, એવી રંજડ કરે, કે વાત કરો મા !

રાત આખી ચૂં, ચૂં, ચૂં, કરડ, કરડ, કરડ. પૂરું ઊંધવા યે ન દે. આપણાથી તો બીએ પણ નહિ.

વાંસે દોડ્યા કે ભાગ્યા ખરરખટ્ટ !

૪ : સટરપટર વાતો

ઉંદરિયામાં ય પકડાય તો ને? રોટલી લઈ જાય પણ હાથ ન આવે.

વખતે વળી કોઈક પકડાઈ જાય; પણ પાછા બીજે દિવસે હાજર! ગમે ત્યાં મૂકી આવો ને?

પણ ઉંદરમામા એક જણાથી પરાપર બીચે : પેલી વાઘની મારીથી. એને ભાગે ત્યાં તો ક્યાંના ક્યાં ભાગી જાય!

બિલ્લીબાઈ એને દીઠા ય ન મૂકે. બિલ્લીબાઈનો પંજે: એક લાગ્યો કે 'રામ બોલો, ભાઈ, રામ!'

ઉંદરભાઈ બધી વાતે સુખી પણ મોટું દુઃખ. રમતગમત કરતા હોય, નાચતા હોય, કૂદતા હોય; પણ બિલ્લીબાઈ આવ્યાં કે રંગમાં ભંગ.

આનું તે કરવું શું?

ઉંદરો કહે : 'નાત ભેગી કરો.'

ઉંદરો તો આવવા માંડ્યા. એક પછી એક બધા ય આવ્યા. માંદા રે આવ્યા ને સાજા યે આવ્યા; બુઢિયા યે આવ્યા ને જુવાનડા યે આવ્યા; ડોશીઓ યે આવી ને છોકરીઓ યે આવી; સૂરિયા આવ્યા, ઘોળિયા આવ્યા, કાળિયા આવ્યા, મૂછિયા આવ્યા, નમૂછિયા આવ્યા, પૂંછડિયા આવ્યા, બાંડિયા આવ્યા; કોઈ બાકી ન રહ્યું.

બધા કહે : 'કાંઈક રસ્તો કાઢો.'

મૂછિયો કહે : 'આમ તે ક્યાં સુધી ચાલે? આ

જરાક કોઠારમાં ગયા ત્યાં સામે બેઠી જ છે ! આ ભંડકમાં
ભિતર્યા ત્યાં સામે બે માંજરી આંખો તગતગે !

નમૂઠિયો કહે : “આંમ તો ન જ રહેવાય. રાત
દી મીનીની જ ખીક ? કોણ જાણે ક્યાંથી આવે ને
ઝંડપ કરતી ઉપાડે. પગલું ચે ખડખડે ત્યારે ના ? ભગવાને
વળી એને પગે મખમલ જડ્યું !”

લંબકર્ણુ કહે : “અરે ! આ ખીકમાં ને ખીકમાં
તો મારા કાન લાંબા થઈ ગયા. આખો દી કાન જ
માંડવાના. હમણાં આમથી આવશે કે તેમથી આવશે.
ખાવું તો કે’ લુશલુશ; પીવું તો કે’ લુશલુશ; દોડવું
તો કે’ લુશલુશ. મીનીથી તો કંટાળી ગયા ! કાંઈક ઉપાય
કરવો જ જોઈએ.”

મડિયો કહે : “ચાલો ને આપણે એમ કરીએ ?
આ એકસામટા મીની સામે દોડીએ ને બટકેબટકાં
ભરીને કરડી એને કરડી ખાઈએ !

જાડિયો કહે : “હા, એ ઠીક છે.”

બુઢિયો કહે : “રાખો, રાખો હવે ! સામે જત્યો
ત્યાં તો મારી જ નાખે ના ? એટલી ચે અકકલ નથી ?”

જુવાનડો કહે : “એમ નહિ. આપણે બધા
ભેગા થઈ ચૂંચું ચૂંચું કરીને એવી તો રાડો પાડીએ કે
મીનીખાઈ ખીને ભાગી જ જાય.”

ડોશીમા કહે : “બાપુ ! મીની કાંઈ કાલી નથી

૬ : સટરપટર વાતો

કે એમ બી જાય. આખું ગામ ચૂંચું કરે નહિ, મીની-
માશીનું એક ડુંવાડું ચે ફરકે નહિ !”

પટેલ કહે : “ ત્યારે હવે કરવું શું ? નાત ભેગી
થઈ એનું પરમાણુ શું ?”

ચાંપલો કહે : “ એલા એક યુક્તિ મને સૂઝી
છે. કો' તો કહું.”

બધા કહે : “ કહે ને ભાઈ ! જે કોઈ વાતે
મીનીનું દુઃખ ટળતું હોય તો.”

ચાંપલો કહે : “ એને ગળે ઘંટડી બાંધીએ તો
બિલ્લીબાઈ ચાલે એટલે ટન્ ટન્ ટન્ ટન્ વાગે. ટોકરી
વાગે ટન્ ટન્ ને આપણે ભાગશું ઘણુ ઘણુ.”

લૂલિયો કહે : “ એલા, આ તો ભારે જુક્તિ !
માજો કાંઈ અક્કલવાળો !”

ચાંપલો કહે : “ ત્યારે એમ છે ! ભાઈની વાત
મોળી ન હોય !”

પટેલ કહે : “ પણ એ ઘંટડી બાંધવા કોણ જશે ?
ભૂરાભાઈ ! તમે જશો કે ?”

ભૂરાભાઈ કહે : “ હું તો નહિ જાઉં ; મારી
બહેનને તાવ આવે છે.”

પટેલ કહે : “ ઘોળાભાઈ ! તમે ?”

“ ના, ભાઈ ! આપણાથી નહિ બને. મારા
પગમાં તો કાંટો લાગ્યો છે. પૂરું ચલાતું ય નથી, કોઈ

બાળને મોકલો.”

“ મૂઠિયાભાઈ ! તમે જશો ? ”

“ માફ કરોઃ મને તો છેલ્લા આઠ દિવસથી તાવ આવે છે. આ તો નાતનું કામ એટલે આવ્યા વિના ચાલે નહિ.”

ચાંપલો કહે : “ આમ તે કાંઈ ચાલે ? કોઈ કે તો આ કામ કરવું જ જોઈએ ના ? ”

પટેલ કહે : “ ચાંપલાભાઈ ! ત્યારે તમે જ જાઓ ને ? ”

ચાંપલો કહે : “ ના રે ભાઈ ! ઘંટડી ને બંટડીઃ એ આપણું કામ નહિ. એમાં તો મોતનું સાટું.”

ત્યાં તો બિલ્લીબાઈ દેખાયાં ને ઉંદરની નાત ખરખરખર કરતી ભાગી. મોઢા આગળ ઉંદરો ને વાંસે મીનીબાઈ, જય ભાગ્યાં !

અરે આળસુ

એક વાર બાદશાહે એક આળસુખાનું કાઢ્યું એમાં આળસુએને જ રાખે. કંઈ કામકાજ કરવાનું જ નહિ. ખાવું, પીવું ને આળસુ રહેવું, એ જ સૌનો ધંધો.

ગામના અને આખા દેશના આળસુએને થયું : 'આ વાત મળતી !'

એક આંગળી સરખી ચે હલાવવી નહિ, ને ખાઈપીને રાતા રાણુ જેવા થયું, એ કોણ છોડી દે ?

એક, બે, પાંચ, પચીસ, સો, બસો, પાંચસો આળસુએ ભેગા થઈ ગયા.

આળસુએને માટે એક મોટું રસોડું ચાલે. બાદશાહ ભારે શોખીન. રોજ જાતજાતની ને ભાતભાતની રસોઈઓ કરાવે ને આળસુએને ખવરાવે.

આળસુએ પણ ખાંતે ખાય; થાય તેટલી આળસુ કરે. આળસમાં એકખીજને ટપી જાય ને બાદશાહને રાજ રાખે.

કોઈએ જઈ બાદશાહને કહ્યું : 'અરે જહાંપનાહ ! આ શો ધંધો માંડ્યો છે ? આ બધા કતડિયા જેવાને

શા સારું રાખ્યા છે, ને શા સારું માલમલીલા ખવરાવા છે ? કામ કરાવો તો એ બાળક જોડલું કામ કરે તેવા ભેગા થયા છે !

બાદશાહ કહે : ' આ તો બધા આળસુઓ છે; ને આળસુ હોય તે જ અહીં રહે. અને આળસુ હોય તેમને તો ખવરાવવું પિવરાવવું જોઈએ ના ? '

' અરે રાખો સાહેબ ! એક વાર પરીક્ષા કરી જુઓ. એકે સાચો આળસુ નીકળે તો કહેજો. બધા મસ્ત ખાવા માટે આળસુ થઈને ભરાયા છે. '

બાદશાહ કહે : ' ત્યારે પરીક્ષા કરીએ. એમાં શું ? સાચો ખખડશે ને ખોટા ખોટા ખાલશે. '

બાદશાહે પરીક્ષાને વિચાર કરી લીધો. ઉનાળાની રાત હતી. પવન ખરાખરનો આળસુખાના ભણીનો જ વાતો હતો. રાતના ખરાખર ખાર વાગ્યા ને આળસુખાનાને આગ લાગી. હડ હડ આગ બળવા લાગી, ત્યાં તો ખાઈ પીને મસ્ત થયેલા તે નિરાંતે ઘોરતા હતા તે આળસુઓ જાગ્યા. ' એલા ભાગો, આગ લાગી ! '

ત્યાં તો એક, બે, ત્રણ, પાંચ, દસ, વીસ, ત્રીસ, એમ એક પછી એક કૂદી ઠેકીને ભાગવા માંડ્યાં. એક તણખલું ય તોડવાની આળસ કરતા હતા એ બધા ય ભાગ્યા. જાણે જોરાવર ઘોડા હોય એમ ઠેકી ઠેકીને ભાગ્યા.

૧૦ : સટરપટર વાતો

બાદશાહ ને તેના માણસો આ બધું જોઈ રહ્યા.

ત્રીસ ગયા, પચાસ ગયા, સો ગયા, બસો ગયા.

બાદશાહ મનમાં કહે : ' આ તો બધાને નકામા ભેળા કરેલા. આ તો હરામ હાડકાંના ! કામ કરવાના જ આળસુ; ખરા આળસુ નહિ. ખરા આળસુ ખીજ હોય. '

આગથી મકાન ઘેરાઈ ગયું હતું. આખા છાપરાને લા લાગી હતી.

બાદશાહ નજીક આવી જોતા હતા કે હવે કોઈ અંદર રહ્યું છે ? કોઈ બિચારો બળી મરતો નથી ના ?

એક ઓરડી હતી; એમાં મામો ને ભાણેજ બે આળસુ પડ્યા રહેતા. એ પણ સો ભેળા આળસુ જ હતા. પણ કહે છે ના કે ખરે ખખર પડે.

આગ લાગ્યાની તો ક્યારની ખખર હતી; આળસુઓ ઠેકી ઠેકીને ભાગ્યા હતા એ પણ તેઓ જાણતા હતા. પણ મામોભાણેજ ખરા આળસુ હતા. એ એમ કેમ ઊઠે, ને કેમ ભાગે ? આળસુથી ભગાય ? દોડાય ? રાતે સૂતા તે સૂતા. નિરાંતે સવાર સુધી પડ્યા રહેવું જોઈએ ના ?

માથા ઉપર આગળ કડાકા ખોલવા લાગ્યા. મામો અને ભાણેજ ટગર ટગર જોઈ રહ્યાં. હવે તો આગ સાથે માત પણ પાસે જ આવ્યું હતું.

ગમે તેમ તો યે ભાણેજ નાનો હતો ને ફૂણો હતો. તેનાથી પથારીમાં પડ્યા પડ્યા બોલી જવાયું : 'એ મામા! હવે ભાગો આ આગ હમણું બાળી દેશે. શો વિચાર છે?'

પણ મામો કાંઈ બાળક ન હતો: પીઠપાકલ ને ઠરેલ હતો. પાકો આળસુ હતો ને વટવાળો હતો. એક વાર આળસુ તો આળસુ; જીવ જીવ તો યે આળસુ. જે લીધું તે લીધું.

મામો એમ મોઢેથી જવાબ આપે કે? ના રે! એણે તો નાકે આંગળી મૂકી છે ભાણેજને મૂંગી નિશાનીથી કહ્યું; 'ચૂપ, બોલ મા. આપણાથી બોલાય પણ નહિ, તો ભગાય તો શાનું જ? ભાગીએ તો આળસ લાજે ના?'

ભાણેજ સમજી ગયો, અને પથારીમાં જ પડ્યો રહ્યો. આગ તો બળતી જ હતી. શરીર દાઝી જાય એટલી નજીક આવી પણ મામોભાણેજ બેમાંથી એકે ય હલે કે ચલે. બાદશાહ આ બધું જોતા હતા.

એકદમ પાણીવાળાએને હુકમ આપ્યો ને આગ ચાલવાવી નાખી, અને પેલા મામાભાણેજને બહાર કાઢ્યા

પણ તેઓ તો મોઢામાંથી એકે શબ્દ બોલે કે ચાલે. જ્યાં બહાર કાઢીને મૂક્યા ત્યાં જ બેસી ગયા ને આળસુ થઈને પડ્યા!

બાદશાહે બીજે દિવસે કચેરી ભરી આ બે બરા

१२ : सटरपटर वातो

आणसुओने शाप्याशी आपी, सरपाव आप्यो ने ' अरा
आणसु ' ना ओमने यांढ आप्यो.

पेला अधा नूळ आणसुओने पळडावी मंगाव्या ने
आर्ध पीने मस्त अन्या हुता तेथी केदमां नापी तेमनी
पासे केस हुंकाव्यो ने धाणी पिलावी.

એક જલેમેં સો સાપ

એક હતા મિયાંભાઈ. મિયાંભાઈ ફેશી ને ફડાકી. મોટા મોટા ગપ મારવે શૂરા, બાકી તો એકલા જંગલ. પણ ન જાય ! એક વાર સાથ ન મળ્યો ને એકલા જંગલ જવું પડ્યું. એક જળા પાસે જ બેસી ગયા.

જળામાં કશોક ખડખટાટ થયો. કોણ જાણે ઘરોળી હશે કે કરોળિયો હશે, પણ મિયાંસા'બ તો હુબક્યા ને ભાગ્યા. હાંકતા હાંકતા આવ્યા મિયાંસા'બ ડાયરામાં.

‘દેખો ભાઈ ! આજ તો મરતે મરતે બચે. ગયે થે જંગલમેં તો એક જલેમેં કુછ સો સાપ થે. એક, દો, ત્રીન....ક્યા ખાત કરના ? સો સાપ થે. મેં તો જન લેકે આયા.’

ડાયરો મૂઠમાં હસી રહ્યો.

એક જણ કહે : ‘અરે ! મિયાંસા'બ ! આ તો ક્યા પહોરની હાંકો છો ? એક જળામાં સો સાપ તે રહેતા હશે ? જરાક તો ઈમાન રાખી બાલો !’

મિયાં માથું ખંજવાળીને કહે : ‘સો નહિ તો કોઈ પચાસં પોણોસો તો જરૂર થે; જરૂર જરૂર થે. ક્યા ખાત

૧૪ : સટરપટર વાતો

કહું ? ઈતને બેડે લંબે સાપ થે કી....'

'અરે મિયાં ! માથું ઠેકાણે છે કે ફરે છે ? પચાસ પોણોસો સાપ હોય તો તમે જીવતા આવો બરા કે ? શા માટે ગામને બનાવો છો !'

મિયાં કહે : 'નહિ, મેં બનાતા નહિ હું ; મેં સચ કહતા હું. જલેમેં પચાસ નહિ તો કોઈ બીસપચીસ તો થે હી થે. ઈતને તો હોનેહી ચાહીએ. દેખો અબ્બ ભી મેરી છાતી ધબકતી હૈ.'

ડાયરો હસીને કહે : 'અરે મિયાં ! કોઈ પાગલ-બાગલ તો નથી બન્યા ને ? ત્યાં એવડા જાળામાં વીશ પચીશ સાપ કેવા ને વાત કેવી તમે તો ટાઢા પહોરની હાંકો છો ? એ મિયાં ! હવે જરા લાભે, લાભે !'

મિયાં કહે : 'ક્યા બાત હૈં ! સાપ થે, જરૂર થે, કુછ પાંચ દસ નહિ થે તો ક્યા કમ થે ? મેં વહાંહી થા; જલે પાસહી બેઠા થા. દેખો, મેં લોટા ભી વહાંકે વહાં છોડકે આયા હું !'

ડાયરો કહે : 'મિયાં ! હવે રાખો રાખો ! સોમાંથી પાંચ થયા એમ પાંચમાંથી મીંડું થશે. આ ગપ મારવાની ટેવ કયે દિવસે જશે ? હવે ધરડા થયા; આ ઘોળાં આવ્યાં.'

મિયાં કહે : 'દેખો ભાઈ ! મેં કુછ જૂઠું નહિ બોલતા. પાંચ નહિ થે તો એક દો તો થે હી થે. થે દાઢીકી

કસમ. એક તો થા હી થા. નહિ તો મેં કૈસા ભાગું ?'

બધા કહે : "અરે મિયાંસા'બ્બ ! એકે સાપ નહિ હોય. એક પાણુ હોય તો તમે જીવતા આવો કે? કાકો કરડી ખાય ના ! ખોટા ટોડા શીદ હાંકો છો ?"

મિયાં કહે : "ભાઈ ! ખુદાકી કસમ, મેં કભી જૂદ નહિ બોલતા. એક સાપભી નહિ થા તો ક્યા પરવા ? મગર જલેમેં કુછ ખડખડ તો હુવા હી થા. કુછ ખડખડ ખડખડ હોતા થા."

ડાયરો તો હસી જ રહ્યો હતો, ખૂબ જ હસી રહ્યો હતો.

તીડ અને મધમાખી

ચોમાસું આખું ભાઈસા'બ ઠેકચા. કૂધા ને મોજ કરી. ખડનાં ઝીણાં પાંદડાં ને કૂણી કૂણી કૂંપળો ખાધી ને ખાદશાહી કરી. ખાધું, ખૂંધું ને પડ્યો રહ્યા. ચોમાસું પૂરું થયું ને શિયાળો આવ્યો. શિયાળો પણ એમ જ વિતાડ્યો. ઝાડે ઝાડે ગયા ને પાંદડે પાંદડે બેઠા. જ્યાં બેઠા ત્યાં પાંદડું ખલાસ. ઝાડ આખાને વરવું કરી નાખ્યું. એક જ કામ કર્યાં કર્યું : ખાધું, ખાધું ને ખાધું !

ચોમાસું ને શિયાળો ગયાં. ખાધું, પીધું ને મજા કરી. ખસ એટલું કામ કર્યું. ઘર ખાંધ્યું નહિ, કોઠાર ભર્યો નહિ, મૂડી કરી નહિ; કાંઈ કરતાં કાંઈ કર્યું નહિ. ખાધું પીધું ને સૂઈ રહ્યા.

ઉનાળો આવ્યો ને ખડ સૂકાયાં. ખેતરના દાણા ઘેર ગયા. સીમમાં ખાવાપીવાનું મળે નહિ, ને તીડભાઈને સાંસા પડવા લાગ્યા. એક અપવાસ ને બે અપવાસ ! તીડની કેડ દૂબળી પડી; તીડનું તેજ ઝાંખું થયું; તીડની ભાંધ ભાંડી ગઈ. પેટમાં મોટો ખાડો પડ્યો.

તીડ કહે : 'હવે મારે શું કરવું? ક્યાં જઈને

‘આવું ને ક્યાં જઈને પીવું?’

એક માખી બહુબહુ કરતી ઊડતી હતી. તીડ એની પાછળ પાછળ ગયું. માખી મધપૂડે પહોંચી. તીડ પણ ત્યાં પહોંચ્યું.

મધપૂડે મધ ભરેલું હતું. માખીએ મધ ભેગું કર્યું હતું. આટલીક નાની એવી માખીએ આટલું બધું મધ આણ્યું હતું.

માખીએ દિવસ ને રાત વિસામે બાધો ન હતો. ફૂલેફૂલમાંથી મધને ઉપાડી લીધું હતું. ફૂલ જ્યારે ઊધડતાં હતાં ત્યારે માખીએ પહોંચી હતી. ફૂલ ઉપર બેઠાં બેઠાં મધના ઘૂંટડા નહોતા પીધા; બાઈ પીને મોજમજ નહોતી કરી. ફૂલો સૂકાયાં તે પહેલાં મધના ભંડાર ભરી લીધા હતા. પછી તે ઉનાળો આવ્યો ને ફૂલો નહોતાં મળતાં, પણ મધપૂડે મધ ભરેલું હતું ને માખીએ નિરાંતે ખાતી હતી.

પેલું તીડ મધપૂડે આવ્યું ને માખીને કહે : ‘અરે બહેન! એક મધનું ટીપું આપ ને? ભૂખે જીવ જાય છે. જે ને પેટમાં હાથ એકનો તો ખાટો પડ્યો છે!’

માખી કહે : ‘અરે તીડભાઈ! મને તારી દયા આવે છે. જોઈતું હોય તો એક શું, બીજાં પાંચ ટીપાં આપું; પાંચ નહિ ને પચીસ આપું. પણ એટલામાં તું કાંઈ પાર ઊતરીશ? કાંઈક ચોમાસે શિયાળે ભેગું કર્યું હોત

૧૮ : સટરપટર વાતો

તો ઠીક થાત ના ? પાસે હોય ત્યારે જો ખાઈ પીને
પડ્યા ન રહીએ તો કેવું સારું ? ભંડાર ભરી રાખીએ
તો આગળ ઉપર કામ આવે.’

માખીનું કહેવું સાંભળી તીડ મનમાં શરમાઈ ગયું.
એણે માખીને કહ્યું : ‘માખીબહેન ! એક વાર જિવાડો.
આવતે ચોમાસે ખાઈ પીને નહિ ખૂંદું ; ઉનાળા માટે
ભેળું કરીશ. આજ તો મને ખવડાવો.’

માખી તો ભલી હતી. તીડને પાંચ ટીપાં મધનાં
આપ્યાં ને જમાડ્યું.

તીડ રાજ થઈને ઊડી ગયું.

પણ શું ધારો છો ? હજી પણ તીડ ડાહ્યું થયું છે ?
હજી પણ તીડ સંધરો કરે છે ? કેટલાક ખેડૂતો પણ
તીડ જેવા હશે ને ? ને કેટલાક મધમાખી જેવા પણ
હશે તે. ખરા જ.

સંઘર્ષો સાપ કામને.

એક નગરશેઠ હતા. એને એક દીકરો હતો; એનું નામ કપૂરચંદ. કપૂરચંદને શેઠે નાનપણથી પરણાવ્યો હતો. શેઠાણી કપૂરચંદને નાનો મૂકીને મરી ગયેલાં. જતે દહાડે શેઠને ધંધો નબળો પડ્યો; કંઈક પૈસા બંધાઈ ગયો ને કંઈક તણાઈ ગયો. શેઠની સ્થિતિ બહુ નબળી આવી ગઈ.

શેઠ તો છેવટે મરી ગયા ને કપૂરચંદ એકલો રહ્યો. કપૂરચંદ સારી પેઠે મોટો થયો. આડોશીપાડોશી સૌ કહેવા લાગ્યાં: ‘કપૂરચંદ! હવે વહુને તેડવા જ તો સારું. હવે વહુ પણ મોટાં થયાં હશે. માવતરમાં તે ક્યાં સુધી રખાય?’

બધાના કહેવાથી કપૂરચંદ સાસરે વહુને તેડવા ગયો. સાસરે ગયો તો ખરો, પણ સ્થિતિ ગરીબ થઈ જવાથી તેને સાસરે વહુને સાથે મોકલવાની ના પાડી ને કહ્યું: ‘કાંઈક ધંધોપાણી કરો ત્યારે તેડવા આવજો. અત્યારે મારી દીકરી ત્યાં આવીને શું ખાશે? એણે કાંઈ ગરીબી જોઈ નથી.’

૨૦ : સટરપટર વાતો

કપૂરચંદને બહુ ખોટું લાગ્યું. તેની વહુને બપોર પડી કે મારો ઘણી તેડવા આવ્યો છે પણ મારા બાપા મને મોકલવાની ના પાડે છે.

કપૂરચંદની વહુને પણ ખોટું લાગ્યું. એણે તો નક્કી કર્યું કે મારે તો સાસરે જ જવું છે. પિયર પાલખી હોય તો ય મારે શા કામની? સવારમાં વહેલી ઊઠી જંગલ જવાનો સાડલો પહેરી હાથમાં કળશો લઈ બાઈ બહાર નીકળી.

કપૂરચંદને ડેલીમાં જેવો તેવો ખાટલો નાખી સુવાર્યો હતો. કપૂરચંદની વહુને પોતાના ઘણીનું આવું અપમાન થતું જોઈને તેના બાપ ઉપર ખૂબ ગુસ્સો ચડ્યો. ઘણીને જગાંડીને કહે : 'ચાલો, હું તમારી સાથે આવું છું. તમારું આવું અપમાન થાય ત્યાં મારે રહીને શું કરવું છે?'

બંને જણાં ચાલી નીકળ્યાં. પોતાને ગામ આવ્યાં. જેમતેમ કરી પોતાનું ગુજરાન ચલાવવા લાધ્યાં. કપૂરચંદની સ્ત્રીએ તેને કહ્યું : 'રોજ દિશાએ જઈને આવો ત્યારે કાંઈક વસ્તુ લેતા આવવી.'

કપૂરચંદ કહે : 'શું લાવું?'

તેની સ્ત્રી કહે : 'ગમે તે કાંઈ લાવજો. છેવટે કાંઈ નહિ તો ચપટી ચપટી ધૂળ લેતા આવજો, ને આ ખૂણામાં નાખજો.'

કપૂરચંદ કહે: ' ઠીક. '

કપૂરચંદ રોજ કાંઈ કાંઈ લાવે. કાંઈ નહિ તો ધૂળ, ઠીકરું, દાતણની ચીરો, એવું જ લાવે. એમ કરતાં કરતાં મોટો ઉકરડો થઈ ગયો. એક વાર કપૂરચંદ દિશાએ જઈને આવતો હતો; રસ્તામાં મરેલો સાપ દેખ્યો. કપૂરચંદ તે લીધો ને ઘરે લાવીને ખૂણામાં નાખ્યો.

રાજની રાણી સવા લાખ રૂપિયાનો હાર ખીલીએ વળગાડી નહાવા બેઠી હતી; ત્યાં સમડીએ ઝડપ મારી હાર લઈ લીધો ને ઊડી ગઈ. ઊડતી ઊડતી કપૂરચંદના ઘર ઉપર આવી. ત્યાં મરેલો સાપ બાળ્યો. તરત સમડીએ હેઠે ઊતરી સાપ મોંમાં લીધો હાર ત્યાં મૂકીને ઊડી ગઈ.

સવારે કપૂરચંદની સ્ત્રી ઊઠીને જુએ તો ઉકરડા ઉપર કાંઈક ઝગારા મારતી વસ્તુ દીઠી. જઈને જુએ તો હાર!

રાજની રાણી નાહીને ઊઠી ત્યાં તો હાર ન મળે. રાણીએ રાજને ખબર આપ્યા. રાજએ આખા ગામમાં ઢંઢેરો પિટાવ્યો: ' જો કોઈ રાણીનો હાર લાવી આપશે તેને મોઠે માગ્યું આપશું. '

આ ઢંઢેરો કપૂરચંદે અને તેની સ્ત્રીએ સાંભળ્યો. કપૂરચંદની સ્ત્રીએ કહ્યું: ' તમે આ હાર જઈને રાજને આપી આવો. ને જો કાંઈ માગવાનું કહે તો મને પૂછવા આવજો. '

કપૂરચંદ કહે : ' ઠીક. '

ચર : સટરપટર વાતો

કપૂરચંદે જઘને હાર હાર રાજને આપ્યો ને કહ્યું :
' મારા કૃણિયામાં ઉકરડા ઉપર પડ્યો હતો. '

રાજ કપૂરચંદની પ્રામાણિકતા જોઈને ખુશી થયો ને
જે જોઈએ તે માગવા કહ્યું.

કપૂરચંદ પોતાની સ્ત્રીને પૂછવા ગયો. તેની સ્ત્રીએ
તેને કહ્યું : ' તમે રાજ પાસે એટલું માંગજો કે દિવાળીમાં
અમારા ઘર સિવાય ગામમાં ક્યાંય દીવો ન થાય; રાજ-
દરબારમાં પણ નહિ. '

કપૂરચંદ પાછો રાજ પાસે ગયો ને કહ્યું : ' મહારાજ !
મારે ખીજું કાંઈ નથી માગવું. ફક્ત એટલું જ માગુ
છું કે દિવાળીમાં મારા ઘર સિવાય ખીજા કોઈને ઘેર
દીવો ન થાય; તમારા મહેલમાં પણ નહિ. '

રાજ કહે: ' આહો, એનાં તે શું મોટું માગ્યું ?
સતે, તમે કહેો છો તેમ આ દિવાળીએ તમારા ઘર સિવાય
ખીજે ક્યાંઈ દીવો કરવામાં નહિ આવે. '

દિવાળીના તહેવાર જેવા તહેવારો આવ્યા પણ ગામમાં
બધે અંધારું ઘેર ! કપૂરચંદના ઘર સિવાય ક્યાંઈ દીવો
ન મળે.

લક્ષ્મીજી ફરવા નીકળ્યાં. બધે અંધારું ઘેર જોઈ
વિચારમાં પડ્યાં કે મારે કે હવે જવું ક્યાં ?

કપૂરચંદના ઘરમાં અજવાળું જોયું; લક્ષ્મીજી ત્યાં
ગયાં. દિવાળીના ચાર દિવસમાં કપૂરચંદનું ઘર તો અભરે

ભરાયું. ઘરમાં મેલ્યા માગ નહિ !

કપૂરચંદના સાસરે જ્યારે ખખર પડી કે દીકરી એની મેળે કહ્યા વિના ચાલી ગઈ છે ત્યારે પહેલાં તો એને ગુસ્સો ચડ્યો. પણ પછી દીકરીની બુદ્ધિ જોઈ ખુશી થયા ને દીકરીને કારિયાવર કરી સાસરે મોકલી.

કપૂરચંદ તો પાછો નગરશેઠ થઈ પડ્યો. વણજવેપાર ધમધોકાર ચાલવા લાગ્યાં ત્યારથી કહેવત થઈ કે 'સંધર્યા સાપ પણ કામનો.'

પ્રૌઢશિક્ષણ માટેનું પ્રમાણિત સાહિત્ય

સંપાદકો : ગિજુભાઈ અને તારાબેન

- ૧ ગણપતિ બાપા
- ૨ ચેલેચો
- ૩ ઊભું હતું, ઊભુ હતું
- ૪ હનમડી
- ૫ કબાટ
- ૬ બાળ૦ ખીરબલ-૧
- ૭ ગોપીચંદ
- ૮ બાળનાટકો-૧
- ૯ હંસ અને હંસા
- ૧૦ તીરંદાજ
- ૧૧ ગામડામાં મળતે
- ૧૨ બાળપ્રવાસો
- ૧૩ મારા ગોઠિયા
- ૧૪ જરા હસો
- ૧૫ ક્યાંથી આવ્યાં
- ૧૬ મકનો ને રાક્ષસ
- ૧૭ રૂપસિંહ-રામસિંહ
- ૧૮ ટપાલની પેટ્રી
- ૧૯ ગધેડું
- ૨૦ ચીડિયાખાનું
- ૨૧ મહાસભાઓ
- ૨૨ કહેવતોનાં મૂળ
- ૨૩ ગપગોળા
- ૨૪ આફ્રિકા સાંભયું
- ૨૫ શબ્દપોથી
- ૨૬ વાક્યપોથી
- ૨૭ ચિહ્નપોથી

- ૨૮ નાના પાઠો
- ૨૯ મોટા પાઠો
- ૩૦ નાની વાતો
- ૩૧ ઘરમાં
- ૩૨ આંગણામાં
- ૩૩ શેરીમાં
- ૩૪ બાળશાળામાં
- ૩૫ ગામમાં
- ૩૬ ફરવા જઈએ
- ૩૭ ભુગતરાંમના પાઠો
- ૩૮ ભોં ભોં ભોં
- ૩૯ ગધેડું ને ઘોડું
- ૪૦ દાદા દર્શને
- ૪૧ બાળનાટકો-૨
- ૪૨ સવારથી માંડીને
- ૪૩ કુદરતમાં
- ૪૪ મોતિજો

૫૦ પડી ગયું.

- ૫ મંગેશનો પોપટ
- ૪૭ ઘોખીરો ધુએ છે
- ૪૮ ખીર અને-
- ૪૯ છાણાં થાપી આવ્યાં
- ૫૦ મામાની જળ્ય
- ૫૧ વાડામાં
- ૫૨ રોજનીશી
- ૫૩ બાળ૦ ખીરબલ-૨
- ૫૪ છેટા રહેલે માખાપ

- ૫૫ મારી ગાય
- ૫૬ કમળાબેનના પાઠો
- ૫૭ ગિરિશિખરો
- ૫૮ કાળા હાથ,
કાળી દાઢી
- ૫૯ ખળાવાડ
- ૬૦ પૂછું ?
- ૬૧ એત૦ દીવાલો-૧
- ૬૨ એત૦ દીવાલો-૨
- ૬૩ બુદ્ધચરિત્ર
- ૬૪ ગુજરાત-મહારાષ્ટ્ર
- ૬૫ ભેડકણાં
- ૬૬ કહેવતસંગ્રહ
- ૬૭ હરિશ્ચંદ્ર
- ૬૮ એમ કેમ ?
- ૬૯ સાબ રહીએ
- ૭૦ વ્યાકરણપોથી
- ૭૧ રમતભેડકણાં
- ૭૨ રમતભેડકણાં
- ૭૩ શિવાજી મહારાજ
- ૭૪ દુહા અને સોરઠા
- ૭૫ વિનોદ-ટૂંચકા
- ૭૬ બાળકોનાં લેખો
- ૭૭ આપણે પોતે
- ૭૮ કાવ્યસંગ્રહ
- ૭૯ છેલ્લો પાઠ
- ૮૦ સંપાદકોનું કથન

બાળસાહિત્ય ગુરુછ

- ૧ ભેયું ને આંખ ઠરી
- ૨ ઠેકઠેકા
- ૩ દાદાજીની તલવાર
- ૪ વસંત આવી
- ૫ તક્તક્ તરૂરૂ
- ૬ વિલાયતી વાતો

- ૭ ગામડામાં ગયો હતો
- ૮ ટેક
- ૯ આંખો રોપ્યો
- ૧૦ સટરપટર વાતો
- ૧૧ ભેંશના શિંગડામાં
- ૧૨ લાલ અને હીરા

- ૧૩ જીવનંતુ
- ૧૪ હેમુભાઈના પાઠો
- ૧૫ કાવ્યો-રેખાચિત્રો
- ૧૬ પક્ષીઓ
- ૧૭ વૃક્ષો
- ૧૮ વિજ્ઞાન

